

18. April 1914 døde Karl Zeumer, født 1849, fra 1889 Professor ved Universitetet i Berlin. Han hørte til den Skare af Historikere og Jurister, der fylkedes om Georg Waitz og i dennes Seminar førtes ind paa den kritiske Granskning af Kilderne, særlig til Middelalderens Historie; sin utrættelige Flid og grundige Lærdom stillede han til Raadighed for Monumenta Germaniae historica, af hvis Centraldirektion han blev Medlem. For Monumenta udgav han bl. a. *Formulae Merovingici et Karolini aevi* (1886) og *Leges Visigothorum* (1902). I en lang Række Afhandlinger i Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde behandlede Zeumer forskellige Spørgsmaal vedrørende den vestgotiske Rets Kilder og Historie, og 1905 paabegyndte han Offentliggørelsen af „Quellen und Studien zur Verfassungsgeschichte des Deutschen Reiches im Mittelalter“, hvori han selv skrev *Die goldene Bulle Kaiser Karls IV* (1908) og *Heiliges römisches Reich deutscher Nation* (1910).

Frantz Dahl.

25. Aug. 1914 døde den tyske Historiker Reinhold Koser. Født 1852 blev han 1884 Professor i Berlin, siden i Bonn. 1896 efterfulgte han Sybel som Generaldirektør for de preussiske Statsarkiver, 1898 Treitschke som preussisk Statshistoriograf og var desuden fra 1903 Leder af Monumenta Germaniae historica. Det var et ydre Udtryk for den ansete Stilling, han indtog indenfor den tyske historiske Verden, at han i 1908 førte Forsædet ved den internationale Historikerkongres i Berlin.

Som Historieforsker beskæftigede Koser sig næsten udelukkende med Frederik II og hans Tid. Foruden at udgive talrige og vigtige Kilder skrev han *Friedrich der Grosse als Kronprinz*, 1886, og derpaa det mægtige Arbejde: *König Friedrich der Grosse I—II*, 1893—1903. Aaret før sin Død overskred Koser de hittidige Rammer for sit Forfatterskab og udgav: *Geschichte der brandenburgischen Politik bis zum westfälischen Frieden von 1648*, der var planlagt som det første af et 3-Binds Værk om den brandenburg-preussiske Politik.

I sin Opfattelse af Frederik II og hans Epoke bygger Koser i mange Henseender paa Treitschkes geniale Skitse i Indledningen til hans *Deutsche Geschichte* og saa som sin store Forgænger Frederik II's Virksomhed i Belysning af Begivenhederne i det 19. Aarhundredes sidste Halvdel. Naar han skildrer Preussens politiske Stilling i 1740, ligger der bag Beklagelsen over dets tabte Initiativ en stiltiende Henvisning til Forholdene ved Bismarcks Tiltræden, og i Omtalen af Striden om Herstal anvender han Udtryk, som ordret kunde overføres paa Ollmütz. Alligevel bliver dette Synspunkt langt mindre en Spændetrøje, end det havde været det hos Treitschke. Koser er ganske fri for dennes ensidige Klager over al den Uret, der i Tidens Løb var tilføjet Preussen, og tillægger ikke bestandig Frederik II tysk-nationale Motiver. Det tyske Fyrsteforbund opfattes som et rent konservativt politisk Træk i den almindelige europæiske Politik, og Frederik II's Andel i Polens 1ste Deling fremstilles ganske nøgternt og uden Lovprisning over, at gammel-preussisk Land var genvundet.

Var Koser saaledes uden Treitschkes lidenskabelige Partiskhed, manglede han rigtignok ogsaa dennes geniale Forstaaelse og Fremstilling. Hans Skildring hviler paa en omfangsrig Forskning og følger Frederik den Store i hans mangesidige Virken som Diplomat, som Kriger og Administrator, men at alle disse Evner var Udstraalingen af det enestaaende geniale Menneske, sammensat og saa rigt paa Modsætninger som faa, sporer man kun lidet.

Virksomheden som Chef for de preussiske Arkiver fremkaldte en Oversigt *Ueber den gegenwärtigen Stand der archivalischen Forschung in Preussen* og en Publikation vedrørende *Die Neuordnung des preussischen Archivwesens durch den Staatskanzler Fürsten von Hardenberg*. I de 18 Aar, Koser virkede i denne Stilling, gennemførte han Proveniensprincippet som Grundlag for Arkivordningen, sørgede for Arkivembedsmændenes Uddannelse og skaffede dem bedre materielle Kaar. Det stort anlagte Udgiverarbejde, som Sybel havde sat i Værk, blev fortsat, om end i et langsommere Tempo; han udgav *Mittheilungen der k. preussischen Archivverwaltung*, og

fik opført nye moderne Arkiver bl. a. i Koblenz, Düsseldorf og Breslau. En af hans sidste Embedsforretninger var et Besøg i det københavnske Rigsarkiv for der at hente Impulser til det nye Gehejmearkiv i Berlin, hvis Opførelse er planlagt.

Axel Linvald.

7. Jan. 1914 døde den franske Retsforsker Ludovic Beauchet, født 1855, Professor i Nancy fra 1879—1907. Han leverede værdifulde Bidrag til romersk og fransk Rets-historie og pegede energisk paa det frugtbringende i Studiet af græsk Ret; hans *Histoire du droit privé de la république Athénienne* (I—IV, 1897) er en af de første systematiske Fremstillinger af Æmnet. Beauchet havde Blikket aabent for de nordiske Retskilders Betydning for Retsinstituternes Udvikling ikke alene i germansk, men ogsaa i fransk Ret og syslede meget med nordisk, specielt svensk Rets Historie. I det ansete Tidsskrift *Nouvelle revue historique de droit français et étranger* offentliggjorde han *Formation et dissolution du mariage dans le droit islandais du moyen-âge* (1887) og en kommenteret Oversættelse af *Loi de Vestrogothie (Codex antiquior)* (1889), hvortil sluttede sig det dygtige Værk *Loi de Vestrogothie (Westgöta-Lagen). Traduite et annotée et précédée d'une étude sur les sources du droit suédois* (1894). I 1904 paabegyndte Beauchet Udgivelsen af *Études d'ancien droit suédois*, hvis første — og sidste — Bind var den udførlige, paa Kildestudier hvilende *Histoire de la propriété foncière en Suède*.

Frantz Dahl.

22. Novbr. 1914 døde den franske Retshistoriker Paul Viollet, 74 Aar gammel; han var Professor ved École des Chartes og Overbibliothekar ved École de droit. Mest bekjendt er Viollet ved sin store franske Retshistorie, der er udkommet i flere Udgaver og stærkt benyttet. Efter i nogle Bind at have behandlet Kilderne og Privatretten gennem alle Tider indtil Revolutionen og Code civil og endvidere skildret den offentlige Ret indtil Middelalderens Slutning fortsatte han sin Fremstilling med Værket „Kongen og hans Ministre i Kongedømmets tre